

Könskonstruktioner, föreställningar om kön och riskupplevelse

**En reflektion kring betydelsen av kön gällande
attityder till ett slutförvar för använt kärnbränsle**

**Anneli Andersson, Uppsala universitet
Mia Heikkilä, Försvarshögskolan**

Oktober 2008

Svensk Kärnbränslehantering AB

ANNELI ANDERSSON
Uppsala universitet
MIA HEIKKILÄ
Försvarshögskolan

I den svenska folkomröstningen om EMU röstade en majoritet av svenskarna mot ett europeiskt valutasamarbete. Förklaringar om varför avlöste varandra på ledar- och debattsidor i svensk press. Ganska snabbt framkom att förlusten berodde på att kvinnor – medelålders kvinnor, unga kvinnor, välutbildade och mindre välutbildade kvinnor samt i stor utsträckning offentliganställda kvinnor – hade sagt nej. Ledande socialdemokrater, bland andra, förklarade att de som röstat nej inte hade fått tillräckligt mycket information för att förstå hur de skulle rösta. Ett liknande resonemang fördes i dansk media i kölvattnet av deras ”misslyckade” EMU-val.

Retoriken kring valresultat innehåller intressanta ledtrådar i vad som i ett sammanhang kan betraktas som korrekta uppfattningar, det vill säga vad en grupp, en befolkning ”borde” tycka. Linnéa Nilsson /2004/ sammanfattar och ger uttryck för den här sortens retorik i ”Dagens ETC kommentar” i ETC 041216.

Som genusforskare kan man fundera över vad den här förklaringen egentligen betyder. Vad menar man när man argumenterar, att kvinnor inte har fått tillräckligt mycket information för att veta hur de ska rösta eller vad de ska tycka? Och kan det resonemanget överföras på andra frågor till exempel negativa uppfattningar om ett slutförvar för använt kärnbränsle?

En sådan här förklaring av ett valresultat eller en uppfattning, leder inte sällan till slutsatsen att om kvinnorna hade varit kunnigare, genom att de fått *mer* information, så hade de förstått bättre och röstat annorlunda. Detta vill vi kalla ett *okunnighetsargument*. Samtidigt finns en argumentation om att kvinnor inte är så riskbenägna – kvinnor vågar inte, är rädda, är mindre förändringsbenägna. Detta vill vi kalla *trygghetsargumentet*. Genom att kombinera okunnighetsargumentet med trygghetsargumentet kan problemet definieras som att kvinnor röstar fel, har fel uppfattning. Argumentationen bygger på att okunnighet och trygghetsbehov är skälen till att kvinnor har större benägenhet än män att säga nej i viktiga samhällsfrågor.

Det visar på en polarisering där man argumenterar i termer av ”vi” och ”dem”. I sådan diskussion placeras kvinnor och män i motsatta positioner med helt olika rationella, eller icke rationella, utgångspunkter.

I den här artikeln kommer vi att – ur ett genusteoretiskt och feministiskt perspektiv – problematisera och reflektera kring dessa skillnader mellan kvinnors och mäns utgångspunkter.

Som genusforskare menar vi att man konstruerar kön med betoning på just ”man” i dess bemärkelse av kön. Forskning /Forsberg 2000/ och statistik från exempelvis SCB visar att det fortfarande finns en uppdelning av var kvinnor och män befinner sig på samhällsarenorna. Kvinnor finns i det privata – i omsorgssfären och på hemarenan, medan män finns i det offentliga, i arbetslivet på heltid, om man ser till statistiken som helhet. Det här får konsekvenser för vilka val vi gör i vår vardag och hur vi betraktar världen, som just kvinnor och män.¹

Vi menar att kvinnors val ofta förklaras som en konsekvens av riskmedvetenhet och bristande information, istället för att tala exempelvis om kvinnors konsekvensanalys *utifrån en annan rationalitet*, där andra villkor för samhällslivet sätts i fokus.

Vi ställer oss retoriskt frågan om det inte är en problematisering av kvinnors och mäns riskmedvetenhet som behövs. Föreligger det en skillnad i riskmedvetenhet mellan könen? Är mäns riskbenägenhet alldeles för hög? Vad beror detta i så fall på och vad leder detta till med avseende på attityder och val?

¹ Vi vill redan nu poängtera att i den här artikeln betraktas kvinnor och män som grupper/kategorier. Det finns naturligtvis flera enskilda undantag från gruppernas handlingsmönster, som vi alla känner till från det praktiska livet. Men de enskilda undantagen betraktar vi som undantag från ett större synligt mönster utifrån uppdelning av kön.

Varför behövs ett förhållningssätt till kön?

Varför är ett förhållningssätt till kön viktigt i diskussionen om ett slutförvar för använt kärnbränsle?

I Sjöbergs/2007/ artikel kring ungdomars syn på demokrati- och teknikfrågor visas i en figur en fördelning i attityd till slutförvar som är könsuppdelad och uppdelad på ålder. Figuren visar att det finns en skillnad mellan kvinnor och män i sin helhet gällande attityder till ett slutförvar. Den stora skillnaden är visserligen geografisk, var man bor i landet har ett högt förklaringsvärde, men kön är också en central faktor att ta hänsyn till. Enligt Sjöbergs studie är män i regel mer positiva till ett slutförvar, medan kvinnor är mindre positiva. Det är minst skillnad i attityd mellan unga kvinnor och unga män och samma tendens finns också gällande gruppen äldre kvinnor och äldre män. Störst skillnad där kön är en viktig attitydfaktor, enligt Sjöbergs studie, återfinns i åldersgruppen 25–74 år när de klumpas ihop, vilket är tankeväckande på många sätt.

Hur kan detta förstås? Vi som forskare menar att ett sätt att förstå denna skillnad är genom kvinnors och mäns olika placeringar i samhällssfären. I studier och könsuppdelad statistik finns olika argument för varför kön är viktigt att förhålla sig till gällande stora samhällsfrågor, som till exempel lokalisering av ett slutförvar för använt kärnbränsle /SCB 2006/. Kön är en närvarande faktor i samhället, som syns bland annat i den markanta könsuppdelningen av arbetsmarknaden. Där gör kvinnor och män dels olika saker, dels återfinns de i olika branscher och inom olika delar i organisationer /ibid./. Män som grupp är oftare sysselsatta inom konstruktion och kärnverksamheter, medan kvinnor som grupp arbetar med administration i stödfunktioner och omsorgsorienterade verksamheter /Forsberg 2007/. Beträkningen av samhället och arbetsplatser med fokus på kön, visar att kvinnor och män hålls ifrån varandra på arbetsmarknaden – det bildas en starkt könsstereotyp segregering. Det gör att kvinnor och män som grupper, får olika samhällsreferenser och därmed olika uppfattningar om vad som är viktigt i livet och för samhällets utveckling. Till exempel, är kvinnors och mäns olika tid på arbetsmarknaden en faktor, där män oftare arbetar heltid och kvinnor oftare arbetar deltid, vilket också gör att graden av valmöjlighet och erfarenheter blir olika /Wahl et al. 2001/.

Könskonstruktion som process

Könskonstruktioner, alltså de sätt på vilka samhället skapar flickor/kvinnor och pojkar/män på, startar tidigt i livet på individnivå /Davies 2001/. En utbredd uppfattning är att det finns en särskild tidpunkt när könskonstruktionen startar, men så är det naturligtvis inte. I likhet med alla mekanismer som påverkar våra sätt att bli de vi är, är de sätt vi gör kön en *process* – ett pågående skeende över tid /Thomsson och Elvin-Nowak 2001/. Den processen kan betraktas, beskrivas och analyseras i dess olika delar, men utan direkt spårbar startpunkt. Som exempel kan nämnas affärer som säljer produkter för barn, ofödda och nyfödda. Redan där är det möjligt att se könsmarkörer i form av till exempel mörka krigskläder till pojkar och volanger till flickor – där kan barn inte själva välja om de ska bli könsmarkerade eller ej. Det valet gör vuxna åt barnen.

De inredda barnkamrarna, barnklädesavdelningarna och de kamouflagefärgade pojkapparna är några enkla exempel på explicitgjord och förtydligad könskonstruktion. De visar tyd-

ligt hur könskonstruktion kräver handling och aktivt aktörskap. Könskonstruktion, eller varför inte kalla det kön som social konstruktion, är något som kan betraktas som ett mål att sträva efter, något som vi alla är en komplex del av genom att vara en del av samhället. Könskonstruktionen syns och färgar barns och vuxnas uppfattningar om sig själva, sina egna och andras möjligheter i livet och vilka egenskaper de och andra förväntas förvärva.

De mer dolda könskonstruktioner som sker i tidsmässigt längre sammanhang, är alla de år barn befinner sig i skolan, i fritidsaktiviteter och i hemmiljö. Där pågår samma könskapande processer, genom andra medel, som i grunden är kommunikativa till sin karaktär /Heikkilä 2006/. I dessa processer blir de kommunikationssätt som används avgörande genom att de på olika sätt signalerar en önskad eller strävansvärd egenskap. Signalerna kan vara både verbala (skriftliga eller muntliga) eller kroppsliga. Barn får genom kommunikation tillsammans med andra barn och vuxna ”veta” vad som önskas och vad som är högt värderat – och det vi vet idag är, att det som är värderat för flickor och vad som är värderat för pojkar inte är samma saker eller samma handlingsmönster. Tidigare forskning /Öhrn 2001, Wernersson 2007/ visar att dessa längre processer får stora långsiktiga effekter på flickors och pojkars uppfattningar om sig själva och de uppfattningar som etableras om det motsatta könet. Det här får i sin tur konsekvenser för hur dessa flickor och pojkar, som kvinnor och män, värderar och gör val senare i livet – det utrymme inom vilket man har möjlighet att agera utan att vara avvikande.

I skolan som samhällsinstitution sker en mycket stor del av både etablerande och ifrågasättande av normer och förväntningar kring kön. Skolan är därtill en av de första och mest dominerande samhällsinstitutioner som barn deltar i. Sedan många år har skolan i en rad olika styrdokument krav på sig att ”aktivt motverka” bildandet av stereotypa könsmonster och ge möjlighet till barn, att på lika villkor tillskansas sig kunskap och pröva vilka möjligheter som finns i dess omgivning – oavsett kön. Det finns alltså ett krav på, bland annat genom insikter från genusprojekt för förskolepersonal, att flickor i lika stor utsträckning som pojkar ska få möjlighet att lära sig om teknik /se exempelvis Svaleryd 2003/. Pojkar ska, i lika stor utsträckning som flickor, få möjlighet att lära sig om hemslojd. Man kan argumentera att det redan är så, att också pojkar syr och flickor minsann hyvlar och

politiskt och teoretiskt är det så sedan länge. Forskning och olika studier visar emellertid att flickor och pojkar fortfarande inte uppmanas till könsöverskridande handlingar och beteenden under längre perioder, utan att uppmaningarna stannar vid enskilda tillfällen och är inte systematiska.

Bilden av högpresterande fogliga unga flickor och högljudda, lågpresterande uppmärksamhetskrävande unga pojkar lever vidare, både som bild och som verklighet. Det här kontrasterar tydligt mot den politiska och teoretiska bilden av jämställdhet. Bilden av unga individer som ifrågasätter de etablerade normerna och som bjuder normerna och förväntningarna motstånd är en annan kontrast, vilka också i en pedagogisk praktik betraktas som problematiska av sin omgivning – svåra att förhålla sig till, eftersom de kanske i sitt motstånd inte lever upp till förväntningarna kring det kön de ”tillhör”. Med detta vill vi översiktligt belysa att det i det mest jämställda samhället av alla, finns klara könsstereotypa beteenden som inverkar på våra sätt att fatta beslut, argumentera för viktiga centrala frågor, uppleva risk och rösta för eller emot exempelvis ett slutförvar för använt kärnbränsle.

Några centrala teoretiska utgångspunkter och ställningstaganden

De sätt med vilka vi skapar och gör innebörd av att vara kvinna och att vara man, är det som oftast kallas sociala konstruktioner av kön. Det är ett av de mest dominerande teoretiska förhållningssätten inom genusforskningen såsom vi känner den idag. De sociala konstruktioner som vi förhåller oss till och som vi skapar och omskapar i vår sociala vardag, kan sägas till stor del inkludera *föreställningar* om kön. I föreställningar om kön finns föreställningar om hur vi förväntas agera i relation till varandra. Att skapa och omskapa kön blir något som kretsar kring kommunikation – tolkningar och förståelser av världen /Kress 2003, Heikkilä 2006/. När vi kommunicerar *gör* vi saker. Det innebär att det är möjligt att anta att vi också gör kön genom våra kommunikativa handlingar /Thomsson och Elwin-Nowak 2001/.

I *föreställningar* om hur kvinnor ska vara, kan man återfinna sådant som att kvinnor ska vara sårbara, omsorgsorienterade, omhändertagande och känslorienterade. I detta finns en förväntan om att kvinnor har en annan rationalitet som grund för resonemang och konsekvensanalys än män, till exempel gällan-

de slutförvaret för använt kärnbränsle. *En del av vad kvinnor förväntas göra och hur kvinnor förväntas vara, är därför också det som konstrueras utifrån våra föreställningar.* I konstruktionen är både kvinnor och män delaktiga, men på olika sätt och på olika villkor. Det innebär till exempel att även om inte alla kvinnor identifierar sig som sårbara, omsorgsorienterade, omhändertagande eller känslorienterade, så finns en dold eller måhända i vissa sammanhang en tydlig strävan om att vara eller bli sån – en sån som ”godkänns”. I själva konstruktionen av kategorin ”kvinna” ingår att både förhålla sig till och att hantera förväntade mönster för kvinnor, genom samhällets pågående könskonstruktion. Detta i sin tur leder till att de handlingsmönster som kvinnor antar, strävar efter eller åtminstone förhåller sig till, innebär förhållningssätt till dessa olika förväntningar på normativ kvinnlighet.

Detta leder till att en del av kvinnors handlingsmönster sker utifrån en förväntan enbart utifrån hennes (sociala) kön. Detta fenomen benämns i teoretiska sammanhang internalisering. Internalisering kan sägas innebära en inkorporering av externa värden – att kvinnan som individ tar in någon annans värderingar i sitt eget värdesystem och ersätter sina egna värderingar med någon annans. Hur detta empiriskt beläggs och teoretiseras kring, är en av de stora utmaningarna för kvalitativ genus-teoretisk och feministisk forskning. Är ett handlingsmönster ett ”sant” handlingsmönster hos en individ eller är det internaliserat? Genom noggranna analyser av individers berättelser och just handlingsmönster kan forskare få ytterligare svar på dessa frågor.

Konstruktion av manlighet, eller vad som betraktas som föreställningar om vad en riktig man är och ska vara, ställs ofta i motsats till konstruktion av kvinnlighet. Mannen förväntas vara i princip allt det som kvinnan inte är, vilket enligt forskare inom den så kallade kritiska mansforskningen också är en av de centrala positionerna att anta som man, det vill säga den om att vara det "som inte är kvinnligt" /se exempelvis Connell 2003/. Längre fram i texten problematiserar vi vidare vad detta innebär i värdering av kvinnligt och manligt i samhällsdiskussioner och hur det kan få konsekvenser för förståelsen av slutförvar.

Hierarkisering av kön

Hirdman /2003/ resonerar om könskonstruktionen och lägger i sin analys till maktförhållande mellan könen. Hirdman visar som historiker på ett antal exempel hur ett skapande av två av varandra olika positioner också innebär ett inbördes maktförhållande. Hon resonerar om det i termer av stora A och lilla a

– män och manligt som stora A och kvinnor och kvinnligt som lilla a – som en formel eller en metafor för relationen och maktfördelningen mellan könen. ”Det är i jämförelsen”, säger Hirdman, ”som a formas – ständigt vägd och mätt i relation till A” /Hirdman 2003, s. 35/.

Hirdman menar att könskonstruktionen bygger på de två huvudprinciperna:

- Köns åtskillnad – att män och kvinnor görs olika.
- Köns hierarki – att det också innebär att en maktordning byggs in.

Hirdman kallar det ”den manliga ordningens primat” och menar att det finns en gradering av vad som är viktigt. Män som grupp är överordnade kvinnor som grupp och det manliga är det som representerar det riktiga och det som värderas högre /Hirdman 2003/. Mannen, eller det som män anses representera, görs till norm och det som är det rätta, som berättar om hur saker och ting ska vara.

Hirdmans resonemang om manlig överordning och kvinnlig underordning är användbart, inte bara i analyser av ojämställdhet i arbetslivet utan även i andra sammanhang och kontexter. I exempelvis termer av säkerhet och risk gällande slutförvaring skulle Hirdmans resonemang innebära att den manliga värderingen av risk är den korrekta värderingen av risk. Om man går tillbaka till den könskonstruktion av flickor och pojkar som skapar män som tar för sig, är framåt drivande och så vidare och kvinnor som omvårdande, mer ansvarstagande – åtminstone med avseende på den privata sfären – så kan man anta att olika riskbenägenhet blir hierarkiserad utifrån kön. När män bedömer och värderar risk så blir det därmed en *annan risk* med ett annat innehåll, än när kvinnor gör det. När Sjöberg /2007/ i sin studie mäter upplevelse av risk hos kvinnor och män fås svaret att kvinnor upplever högre risk och därmed är mer negativa till ett slutförvar i närheten av hemmet/närområdet än vad män är. Men vad kan det svaret stå för? Kan detta tolkas som att kvinnor är negativa till ett slutförvar på närororten eller står det för något annat?

Det Hirdman vidare pekar på är att vi lever i ett sammanhang – en kontext – där män och det män står för värderas som det korrekta och högre stående och det som är norm, och detta kan föras tillbaka till det vi i inledningen reflekterade kring gällande EMU och att valresultat förklaras av att kvinnor som röstar

”fel” har fått för lite information för att rösta ”rätt”. När män värderar kärnkraft som icke riskfyllt så blir det, utifrån Hirdmans teoretiska utgångspunkter, en normerande värdering oavsett vad som ligger till grund för värderingen /Hirdman 2003/. Med samma relation som A har till a, en metafor för en hierarkiserad värdeordning, har mäns värdering tolkningsföreträde framför kvinnors värdering av till exempel risk. Det resulterar i att vi inte tar reda på vad grunden för kvinnors värdering består av. Den korrekta värderingen blir då den som hypotetiskt kan anses manlig, nämligen att exempelvis tekniska lösningar och kontrollrutiner är tillräckliga för riskminimering. Om man trots detta svarar negativt på frågan om lokalisering av ett slutförvar till närorten, så är det för att man behöver mer information om hur tekniken fungerar.

Kvinnors adekvata konsekvensanalyser?

I farlighetsvärdering och riskundvikande beslut ligger en mer eller mindre implicit analys av möjliga konsekvenser. Man kan behöva ställa frågan om vilka konsekvenser man ser eller anar av olika handlingsalternativ. Rent hypotetiskt menar vi att om man jobbar med tekniska frågor som ingenjör på Forsmarksverket, är inblandad i och har inverkan på tekniska beslut och bor tio mil från kraftverket, bedömer man kanske risker med kärnkraft/slutförvar på ett annat sätt än om man bor i närområdet, inte har det tekniska kunnande som krävs för att förklara eller veta hur en reaktor fungerar, kanske jobbar med omsorgsfrågor eller i skola med ansvar för många icke självgående individer. Detta menar vi kan betraktas som två ytterlighetspositioner, där den ena kan förstås som en manlig konstruktion och den andra som en kvinnlig.

Forsbergs /2000/ studier av könsindelning i samhället i produktions- och reproduktionssfären, visar hur män i hög utsträckning återfinns i produktionsfären, det vill säga byggnad, konstruktion och teknik medan kvinnor återfinns i reproduktionssfären, det vill säga skola, vård och omsorg. Detta är ett mönster vi känner igen från både statistik och empirisk erfarenhet. Översatt till ett mer lokalt sammanhang är lärarna, hemtjänsten och vårderna på orten befolkad av kvinnor och i hög utsträckning kvinnor som bor i området. Dessa kvinnor blir gravida, ammar och föder upp barnen och har därmed omsorg också i bredare mening att förhålla sig till.

Medan ingenjören genom sitt arbete vet att risken för fosterskador är liten – för att inte säga ytterst marginell – i daglig verksamhet, kan en gravid kvinna undra vad en eventuell olycka, hur liten risken än är, skulle kunna leda till för konsekvenser. En förskollärare som har dagligt ansvar för 30 barn vet att det blir svårt, för att inte säga omöjligt att evakuera barngruppen om något händer, liksom en sköterska inom äldreården som har ansvar för en avdelning med mer eller mindre funktionshindrade människor som kanske vårdas i livets slutskede. Individier med olika erfarenheter, ingenjören med det tekniska kunnandet och inflytandet, den gravida kvinnan i närområdet, förskolläraren eller sköterskan, ställer olika frågor och gör inte sin mer eller mindre medvetna konsekvensanalys utifrån samma parametrar eller ens samma information.

I den privata sfären leder den ofta uppdelade arbetsdelningen i hemmet också till olika informationsbehov och olika konsekvensanalyser /Czarniawska et al. 2007/. I en traditionell indelning av arbetsuppgifter och ansvarsområden är det ofta mannen som förväntas, eller det betraktas i vart fall som manligt, att ”ordna med det tekniska”, medan kvinnors ansvarsområden är bland annat effekten av resursanvändning. Enligt tillgänglig statistik är kvinnor i högre utsträckning än män, mer miljömedvetna och står för de mer miljövänliga valen. Kvinnor är i högre utsträckning klimatsmarta, för att använda ett aktuellt ord. Det innebär, för att vara retorisk, att medan män gärna ser att elen enkelt och problemfritt levereras till huset, tänker kvinnor i större utsträckning på hur detta påverkar den omgivande naturen. I konstruktionen av kvinnlighet finns andra hänsyn och annat ansvar än i konstruktionen av manlighet, vilket leder till att samma information leder till olika ställningstaganden /Connell 2003/.

Maskulinitet som innebär att män inte tränas att kommunicera känslomässigt leder till att oron för brister i det tekniska kunnandet förläggs utanför den egna personen/den egna kroppen, medan kvinnor tränas i motsatsen nämligen att uttrycka och kommunicera oro över potentiell fara. Kvinnor tränas därmed till att internalisera maktordningen och värderingen av upplevd risk, där internaliseringen leder till att risk förläggs inom den egna personen/den egna kroppen. Den feminina träningen att internalisera och förlägga händelser som känslor i kroppen leder oöverskådlighet av konsekvenser av ett slutförvar för använt kärnbränsle. Den maskulina träningen i att förlägga

händelser och känslor utanför det egna jaget, leder till att det som kan betraktas som oöverskådlighet kan kännas hanterbart. Det som, så att säga, riskerar att hända, händer någon annanstans än i den egna kroppen.

Både på samhällsnivå och på individnivå, i den offentliga och privata sfären, leder således könskonstruktionen till att olika frågor ställs och olika parametrar värderas, vilket leder till att olika konsekvensanalyser görs av kvinnor och av män. Konstruktionen av maskulinitet leder till att risker med kärnkraft/slutförvar uppfattas som minimal för att exempelvis det tekniska kunnandet är tillfyllest och tillfredsställande säkerhetskontroller utförs. Konstruktionen av feminitet leder till att kvinnor behöver veta andra saker.

Vi menar att vad kvinnor behöver veta för att kunna förhålla sig till kärnkraft och till ett slutförvar för använt kärnbränsle i närområdet, inte är utrett i tillräckligt hög utsträckning. Kvinnor är mer negativa än män. Vi vet inte varför, därför att risken är undersökt ur ett manligt perspektiv.

Hur har vi förstått riskupplevelse utifrån dessa utgångspunkter hittills?

I den akademiska kontexten där forskningsfrågor definieras och ställs, befinner sig forskaren i samma ordnande av kön som i resten av samhället /Andersson 2007/. Frågor godkänns och underkänns utifrån flera parametrar, där den sociala konstruktionen av kön är en del /Thomas 1990/. I de fall då kön problematiseras överhuvudtaget sker det ofta i relation till normen, det vill säga den korrekta manliga normen. En genusteoretisk reflektion över svaret på varför kvinnor röstar nej till EMU eller är negativa till kärnkraft och till ett slutförvar av använt kärnbränsle, är att man söker svaret utifrån det som är det korrekta, det vill säga det som män svarar och man försöker komma på hur man ska informera kvinnor så att de svarar som förväntat, istället för att ta reda på varför de svarar som de gör.

Själva resonemanget om risk och negativ uppfattning till ett slutförvar har en reproducerande effekt i sig. Risk och uppfattning om kärnkraft/slutförvar kan sägas utgå från en manlig värdering av risk och den manliga normeringen av risk, där män får adekvat information för sin position. Det betyder att den korrekta värderingen skulle kunna vara att själva tekniken och säkerhetskontrollen vid användningen av tekniken ska anses vara tillräckligt bra för att man ska kunna anta en lågriskposition. En annan värdering skulle kunna vara ur omsorgsperspektiv, där till exempel frågor om fosterskador, evakueringsplaner och skydd får en centralare position. Det man då behöver veta för att göra en tillfredsställande risk- och konsekvensanalys är helt andra saker, än vid vilket tryck som reaktorn automatiskt stängs av eller hur kopparkapseln är konstruerad vid slutförvaring av använt kärnbränsle.

De frågor vi då måste ställa oss är, vilka centrala frågor det är man inte har ställt.

Referenser

- Andersson A, 2007. Vi blev antagligen för många. Könskränkande behandling i akademisk miljö. Doktorsavhandling vid Företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Connell R W, 2003. Maskuliniteter. Bokförlaget Daidalos, Göteborg.
- Czarniawska B et al., 2007. Organisering kring hot och risk. Studentlitteratur, Lund.
- Davies B, 2001. Hur flickor och pojkar gör kön. Liber, Stockholm.
- Forsberg G, 2000. Samhällets genusansikte. I "Det nya samhällets geografi."
- Berger S, mfl, 2000. Uppsala Publishing House, Uppsala.
- Heikkilä M, 2006. Kommunikativa resurser för lärande. Barns gester, blickar och tal i tre skolmiljöer. Doktorsavhandling vid Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet.
- Hirdman Y, 2003. Genus – om det stabilas föränderliga form. Liber, Malmö.
- Kress G, 2003. Literacy in the New Media Age. Routledge, London/New York.
- Nilsson L, 2004. "Dagens ETC kommentar" i ETC 20041216.
- SCB, 2006. Lathund om kvinnor och män. SCB, Stockholm.
- Sjöberg L, 2007. Ungdomars syn på demokrati och teknik. SKB: Samhällsforskning 2007 – Betydelsen för människorna, hembygden och regionen av ett slutförvar för använt kärnbränsle, Svensk Kärnbränslehantering AB.
- Svaleryd K, 2003. Genuspedagogik. Liber, Stockholm.
- Thomas K, 1990. Gender and Subject in Higher Education. The Society for Research into Higher Education & Open Press, Buckingham and Bristol, USA.
- Thomsson H och Elvin-Nowak Y, 2001. Att göra kön. Albert Bonniers förlag, Stockholm.
- Wahl A et al., 2001. Det ordnar sig. Teorier om kön och organisation. Studentlitteratur, Lund.
- Wernersson I, 2007. Genusperspektiv på pedagogik. Högskolverket, Stockholm.
- Öhrn E, 2002. Könsmönster i förändring? – en kunskapsöversikt om unga i skolan. Skolverket, Stockholm.

Att kvinnor och män har olika inställning till lokaliseringen av ett slutförvar i den egna kommunen framgår tydligt i forskningen. Bland annat har professor Lennart Sjöbergs mångåriga forskning visat på detta. Dessa skillnader finns även inom många andra områden som förknippas med risk.

Frågan har varit uppe till diskussion vid flera av SKB:s samhällsforskningsseminarier och även vid ett särskilt panelsamtal 2007 och har då väckt engagemang bland seminariedeltagarna. En fråga som återkommer i diskussionen är den om vad som orsakar skillnader i riskuppfattning mellan könen?

För att få detta ytterligare belyst har SKB bett genusforskarna Annelie Andersson vid Uppsala universitet och Mia Heikkilä vid Försvarshögskolan att utveckla problematiken i en särskild artikel. Den är ett intressant bidrag till den fortsatta diskussionen.

Svensk Kärnbränslehantering AB

Box 250, 101 24 Stockholm
Telefon 08-459 84 00 www.skb.se